

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

איסור עישון במקומות ציבוריים

- סקירה משווה -

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240 / 1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: עו"ד נתי פרלמן

אישור: עו"ד הודיה קין, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"ב באדר א' תשע"א

16 בפברואר 2011

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת רוני בר-און, והוא עוסק בהגבלות המוטלות במדינות בעולם על עישון במקומות ציבוריים. בתוך כך תיבחן תחולת ההגבלות במקומות בילוי כבארים ומועדונים.

במסמך מוצגת אמנת המסגרת לפיקוח על הטבק, ה-Framework Convention on Tobacco Control (FCTC), של ארגון הבריאות העולמי של האו"ם (World Health Organization – WHO). האמנה מטפלת, בין היתר, בהגנה מפני חשיפה לעשן טבק משני, כלומר החשיפה לעשן הנפלט ממוצרי טבק, בדרך כלל יחד עם העשן שנושף המעשן. לאחר מכן נסקרת החקיקה בנושא זה בישראל, באיחוד האירופי ובארזה"ב, מוצגת טבלה מסכמת ובה מידע על **33 מדינות נוספות בעולם** והממצאים העיקריים העולים מהן ומוצגות ההתפתחויות האחרונות בנושא.

התבקשו להתמקד בעישון במקומות בילוי, אך לא מצאנו מידע מפורט רב בנושא. איסור עישון במקומות בילוי אומנם מעורר שאלות מיוחדות בנוגע לאכיפת האיסור, עד כמה ראוי לחייב את מפעילי המקום לאסור על לקוחותיהם לעשן וכדומה.¹ אפשר אף לטעון, למשל, כי לבעל מסעדה או פאב מוקנית הזכות לבחור לשרת לקוחות מעשנים ואף להעסיק עובדים המעשנים גם הם. עם זאת, כפי שעולה בבירור מהמידע שהובא במסמך, עמדת אמנת ה-FCTC וארגון הבריאות העולמי ועמדת האיחוד האירופי והרשויות בארזה"ב, התומכים באמנה, היא שיש להעדיף את שיקולי בריאות הציבור והגנתו מפני חשיפה לעישון משני ולהטיל איסור עישון בכל מקום ציבורי באופן מרחיב.

להלן הנקודות העיקריות העולות מן המסמך:

- **אמנת המסגרת לפיקוח על הטבק**, ה-Framework Convention on Tobacco Control (FCTC), עוסקת באמצעים להפחתת הביקוש למוצרי טבק וצריכתו, להגבלת ההיצע שלהם ובהגנה על לא מעשנים מפני הסיכונים הרבים הכרוכים בחשיפה לעשן טבק סביבתי. על האמנה חתומות 168 מדינות, והיא נכנסה לתוקף בפברואר 2005. **האמנה מחייבת מתן הגנה מלאה מפני חשיפה לעשן טבק משני בכל מקום שלציבור הרחב יש אליו גישה או שנועד לשימוש קולקטיבי**, ובכלל זה מקומות עבודה סגורים, תחבורה ציבורית ומקומות ציבוריים (פתוחים או פתוחים-למחצה) אחרים. על המדינות החברות לשאוף להשיג הגנה מלאה בתוך חמש שנים ממועד כניסת האמנה לתוקף, כלומר עד פברואר 2010.
- **האיחוד האירופי** הצטרף לאמנת ה-FCTC ותומך בהוראותיה. בשנת 2007 פרסמה הנציבות האירופית "נייר ירוק" שכותרתו "אירופה נקייה מעשן טבק", **ובו נבחנו היתרונות והחסרונות של איסור עישון כולל בכל מקום ציבורי לעומת מתן פטור למגזר האירוח, כגון מסעדות, פאבים ובארים**. בנייר הובעה תמיכה בהטלת איסור גם במקומות האלה.

¹ ראו למשל: Travis D. Satterlund et al., "Challenges to Implementing and Enforcing California's Smoke Free Workplace Act in Bars", *Drugs* 16:5, 2009, pp. 422-435, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2805235/pdf/nihms161844.pdf>, תאריך כניסה: 10 בינואר 2011.

- באותה שנה קבע הפרלמנט האירופי כי רק איסור עישון מלא בכל מקומות העבודה הסגורים, ובכללם עסקי הסעדה ושתייה, ובכל הבניינים ואמצעי התחבורה הציבוריים, עשוי להגן על בריאותם של עובדים ושל מי שאינם מעשנים. הפרלמנט קרא למדינות החברות להטיל איסור עישון מלא בכל המקומות האמורים בתוך שנתיים, וקרא לנציבות להגיש לה ולמועצת האיחוד הצעה בנדון עד שנת 2011, אם כל המדינות החברות לא יעמדו ביעד האמור.
- בשנת 2009 קבעה הנציבות האירופית כי אף שהאיחוד ו-26 מדינות החברות בו הצטרפו לאמנת ה-FCTC, רק מעט יותר משליש המדינות גיבשו מדיניות מתאימה התואמת את חובתן על-פי האמנה. כמה מדינות נתקלו בקשיים של ממש בחקיקת חוקים מתאימים או ביישומם, ובייחוד בכל הנוגע לבארים ומסעדות. לנוכח יישום בלתי מספק של הוראות האמנה בחלק ממדינות האיחוד, נשקלת האפשרות של קביעת חקיקה אירופית מחייבת בעניין.
- ארה"ב לא הצטרפה לאמנת ה-FCTC אך תומכת באמצעים המתחייבים ממנה. החקיקה העיקרית בתחום זה בארה"ב היא ברמה המדינתית והמקומית, והמגמה הכללית שלה היא הרחבת איסור העישון והחלתו על כל המקומות הציבוריים. עם זאת, יש תחומי שיפוט ברחבי ארה"ב שאינם אוסרים את העישון במקומות בילוי.
- מטבלה מסכמת של איסור העישון ב-33 מדינות בעולם עולה כי המקומות שבהם איסור העישון הוא השכיח ביותר הם מתקני בריאות, מוסדות חינוך ותחבורה ציבורית, והמקומות שבהם שכיחותו היא הנמוכה ביותר הם מסעדות ובארים.
- התפתחויות אחרונות בעולם בנוגע לאיסור העישון, ובעיקר במקומות בילוי, משקפות את המגמה העולמית הכללית לאסור את העישון בכל המקומות הציבוריים, כמתחייב מאמנת ה-FCTC.
- סקרי דעת קהל מראים כי חקיקה האוסרת עישון במקומות ציבוריים פופולרית ביותר בכל מקום שבו היא נחקקת, אפילו בקרב מעשנים, והתמיכה בה הולכת וגוברת עם חלוף הזמן מאז חקיקתה. התמיכה הרבה ביותר ניתנת לחקיקה האוסרת עישון בבתי-חולים ובמתקני בריאות, והתמיכה המועטה ביותר ניתנת לאיסור עישון בפאבים, במועדונים וכדומה.
- על-פי דוח של ארגון הבריאות העולמי, באופן כללי, רמת הציות לאיסור עישון בתחבורה ציבורית ובמקומות עבודה גבוהה בכמחצית המדינות שבהן קיים האיסור, במתקני בריאות – בכ-42% מן המדינות, במתקנים חינוכיים מלבד אוניברסיטאות – בכ-38% מן המדינות, במסעדות – בכ-32% מן המדינות ובבארים – בכ-30% מן המדינות.
- בישראל אסור לעשן במקומות ציבוריים מאז שנת 1983. לאחר הצטרפות מדינת ישראל לאמנה האמורה, תוקן בשנת 2007 החוק ותחולתו הורחבה למקומות בילוי ולמקומות עבודה.

1. אמנת ה-FCTC

אמנת המסגרת לפיקוח על הטבק, ה-FCTC Framework Convention on Tobacco Control, שממשלת ישראל חתמה עליה,² היא האמנה הראשונה שנעשתה בחסות ארגון הבריאות העולמי של האו"ם (WHO). על האמנה חתומות 168 מדינות,³ והיא נכנסה לתוקף בפברואר 2005. את הרעיון לכונן את האמנה העלו בשנת 1993 חוקרים באוניברסיטת UCLA,⁴ והוא הוצע ל-WHO בשנת 1995.⁵

באמנה נאמר כי המדינות החתומות עליה נחשבות בדעתן לתת עדיפות לזכותן להגן על בריאות הציבור, והיא באה להגן על הדור הנוכחי ועל הדורות הבאים מפני ההשלכות הבריאותיות, החברתיות, הסביבתיות והכלכליות של צריכת טבק וחשיפה לעישון על-ידי יצירת מסגרת לפיקוח על הטבק. המדינות החברות יישמו אמצעים אלו ברמה הלאומית, האזורית והבין-לאומית, לשם הפחתה ניכרת ומתמדת של שכיחות השימוש בטבק והחשיפה לעישון.⁶

האמנה עוסקת הן באמצעים להפחתת הביקוש למוצרי טבק וצריכתו והן באמצעים להגבלת ההיצע שלהם. **מהאמצעים להגבלת הביקוש למוצרי טבק:** מיסוי ותמחור; הגנה מפני חשיפה לעישון במקומות ציבוריים; הסדרת תכולתם של מוצרי טבק ומסירת מידע מחברות הטבק עליהם; קביעת אופן האריזה והתיגוג של מוצרי טבק; חינוך והגברת המודעות בדבר נזקי העישון; הגבלות על פרסום מוצרי טבק; עידוד הפסקת העישון.⁷ **מהאמצעים להגבלת ההיצע של מוצרי טבק:** איסור סחר בלתי חוקי במוצרי טבק; איסור מכירתם לקטינים; איסור חלוקה חנם של מוצרי טבק לציבור, ובעיקר לקטינים; איסור מכירת מוצרי טבק על-ידי קטינים.

ה-WHO מחלקת את הפעולות והצעדים שיש לנקוט כדי לצמצם את השימוש במוצרי טבק ואת נזקי לשישה סוגים, שכינויים **MPOWER**:⁸

- ניטור של השימוש בטבק ומדיניות מניעה – Monitor;
- הגנה מפני עשן הטבק – Protect;
- סיוע בהפסקת עישון – Offer help;

² אמנת מסגרת של ארגון הבריאות העולמי בדבר פיקוח על טבק (WHO Framework Convention on Tobacco Control), ז'נבה, 21 במאי 2003, כתבי אמנה 1527, כרך 56. האמנה נפתחה לחתימה ב-16 ביוני 2003 ומדינת ישראל היתה מהמדינות הראשונות שחתמו עליה, ב-20 ביוני 2003. מדינת ישראל אשררה את האמנה ב-24 באוגוסט 2005.

ראו באתר משרד החוץ, http://www.mfa.gov.il/MFAHeb/Spokesman/2003/amanat_tabac.htm; באתר ה-WHO, <http://whqlibdoc.who.int/publications/2003/9241591013.pdf>, תאריך כניסה: 10 בינואר 2011.

³ רשימת המדינות החתומות על האמנה באתר ה-WHO, http://www.who.int/fctc/signatories_parties/en/index.html. יש לציין כי ארה"ב לא הצטרפה לאמנה משום שהיא מסתייגת מהפגיעה הנרחבת בחופש הביטוי הכרוכה בה, וראו פרק 4 להלן. ראו גם: "Adoption of Framework Convention on Tobacco Control", *American Journal of International Law*, July 2003, 689-691, 97(3). ראו באתר ה-WHO רשימת המדינות החברות ב-WHO ולא באמנת ה-FCTC, http://www.who.int/fctc/non_parties/en/index.html, תאריך כניסה: 10 בינואר 2011.

⁴ ראו: Ruth Roemer et al., "Origins of the WHO Framework Convention on Tobacco Control", *American Journal of Public Health* 95(6), 2005, pp. 936-938, <http://ajph.aphapublications.org/cgi/reprint/95/6/936>, תאריך כניסה: 10 בינואר 2011.

⁵ ראו החלטה WHA48.11 של עצרת ה-WHO, http://www.who.int/tobacco/framework/wha_eb/wha48_11/en, תאריך כניסה: 10 בינואר 2011.

⁶ מבוא וסעיף 3 לאמנה.

⁷ סעיף 6-14 לאמנה.

⁸ ראו באתר ה-WHO, "WHO Report on the Global Tobacco Epidemic 2009" (להלן: WHO 2009), http://whqlibdoc.who.int/publications/2009/9789241563918_eng_full.pdf, תאריך כניסה: 11 בינואר 2011.

- אזהרה בדבר סיכוני הטבק – Warn ;
- אכיפת איסורי פרסום, קידום וחסות – Enforce⁹;
- העלאת המס על מוצרי טבק – Raise taxes.

כאמור, מסמך זה מתמקד באמצעי השני – Protect – הגנת הציבור מפני נזקי עשן הטבק, אשר בא לידי ביטוי בחקיקה האוסרת עישון במקומות ציבוריים.

עשן משני הוא העשן הנפלט מסיגריה, בדרך כלל יחד עם העשן הישיר שהמעשן נושף, והוא רעיל פי-שלושה עד ארבעה מן העשן הישיר.¹⁰ יותר מ-4,000 כימיקלים זוהו בעשן הטבק, ולפחות 250 מהם ידועים כמזיקים ויותר מ-50 מהם מסרטנים.¹¹ הזיהום מעישון עשוי להגיע לרמות גבוהות הרבה יותר מהזיהום רעלים סביבתיים אחרים, כגון פליטה מכלי רכב. מחקרים הראו כי רמות הזיהום מעישון במקומות סגורים גבוהות מאלה שנמצאו סמוך לכבישים סואנים, מוסכים סגורים וסופות אש.¹²

עשן משני יכול להתפשט בין חדרים בבניין אף אם דלתות אזור העישון סגורות. הזיהום נותר זמן רב לאחר סיום העישון הפעיל, ולאחר מכן נדבק לשטיחים, לוילונות, לבגדים, לאוכל, לרהיטים ולחפצים אחרים. רעלים אלו (המכונים לעיתים בשם "עשן שלישוני"¹³) עלולים להישאר בחדר שבועות וחודשים לאחר שמישהו עישן בו, אף אם החלונות פתוחים או משמשים בו מאווררים או מסנני אוויר.¹⁴ על-פי מחקרים, כל רמת חשיפה לעשן משני מסוכנת.¹⁵ עשן משני גורם לכ-600,000 מקרי מוות בשנה בעולם, כ-31% מהם בקרב ילדים וכ-64% בקרב נשים.¹⁶

לפי אמנת ה-FCTC, המדינות החברות מכירות בכך שראיות מדעיות קובעות ללא עוררין שחשיפה לעשן טבק גורמת למוות, לחולי ולנכות. לפיכך הצדדים יאמצו ויישמו באופן יעיל אמצעים חקיקתיים, ביצועיים, מנהליים ואחרים כדי להגן מפני חשיפה לעשן טבק במקומות עבודה סגורים, בתחבורה ציבורית, במקומות ציבוריים סגורים ובמקומות ציבוריים מתאימים אחרים.¹⁷

ההשלכות הבריאותיות השליליות של עישון משני מעמיסות נטל כלכלי כבד על פרטים ועל מדינות. בארה"ב בלבד מוערכת העלות הרפואית הישירה של החשיפה לעישון משני ב-5 מיליארד דולר לשנה.

⁹ בעניין אמצעי Warn ו-Enforce ראו מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הגבלות על פרסום ושיווק של מוצרי טבק – סקירה משווה, כתיבה: עו"ד נתי פרלמן, 7 בדצמבר 2010, <http://www.knesset.gov.il/mmm/doc.asp?doc=m02740&type=pdf>.

¹⁰ ראו: Suzaynn Schick and Stanton Glantz, "Philip Morris Toxicological Experiments with Fresh Sidestream : Smoke: More Toxic Than Mainstream Smoke", *Tobacco Control* 14, 2005, pp. 396-404.

¹¹ ראו: United States Department of Health and Human Services, Public Health Service, National Toxicology Program, *Report on Carcinogens*, 11th ed., Research Triangle Park N.C., 2005.

¹² ראו: G. Invernizzi et al., "Particulate Matter from Tobacco Versus Diesel Car Exhaust: An Educational Perspective", *Tobacco Control* 13, 2004, pp. 219-221.

¹³ ראו: Jonathan P. Winickoff et al., "Beliefs About the Health Effects of 'Thirdhand' Smoke and Home Smoking Bans", *Pediatrics* 123, 2009, pp. e74-79.

¹⁴ ראו למשל: T. Cains et al., "Designated 'No Smoking' Areas Provide from Partial to No Protection from Gas-Phase Organics ; Environmental Tobacco Smoke", *Tobacco Control* 13, 2004, pp. 17-22
B. C. Singer et al., "Effects of Smoking Rate, Ventilation, and Furnishing Level on Emission in Environmental Tobacco Smoke: 1. Factors", *Environmental Science and Technology* 36, 2002, pp. 846-853.

¹⁵ ראו: Conference of the Parties to the WHO Framework Convention on Tobacco Control, Second Session, *First Report of Committee A*, Geneva 2007
A. Hyland et al., "A 32-Country Comparison of Tobacco Smoke Derived Particle Levels in Indoor Public Places", *Tobacco Control* 17, 2008, pp. 159-165.

¹⁶ Mattias Öberg et al., "Global Estimate of the Burden of Disease from Second-Hand Smoke" (unpublished)

¹⁷ סעיף 8 לאמנה.

והעלות העקיפה עקב ירידה בפרודוקטיביות בשל אי-כשירות ומוות מוקדם – ב-5 מיליארד דולר נוספים.¹⁸

מעבר לתועלת הישירה שבהגנה על הציבור מפני חשיפה לעשן משני, איסור העישון במקומות ציבוריים מפחית את מספר הסיגריות שהמעשנים עצמם צורכים בשתיים עד ארבע סיגריות ליום.¹⁹ במדינות שחוקקו חוקים מקיפים האוסרים עישון במקומות ציבוריים צריכת הסיגריות לנפש בארה"ב נמוכה ב-5%-20% מאשר במדינות שאין בהן חקיקה שכזאת.²⁰

סקרי דעת קהל מראים כי חקיקה מסוג זה פופולרית ביותר בכל מקום שבו היא נחקקת, אפילו בקרב מעשנים, והתמיכה בה הולכת וגוברת עם חלוף הזמן מאז חקיקתה. **התמיכה הרבה ביותר ניתנת לחקיקה האוסרת עישון בבתי-חולים ובמתקני בריאות, והתמיכה המועטה ביותר ניתנת לאיסור עישון בפאבים, במועדונים וכדומה.**²¹ כמו כן, נמצא כי חקיקה האוסרת עישון במקומות ציבוריים באופן מקיף איננה פוגעת ברווחיהם של בעלי עסקים.²²

אשר ליישום ולאכיפה, נמצא כי מדינות עשירות אוכפות ומשיגות רמת ציות גבוהה יותר לחקיקה האוסרת עישון במקומות ציבוריים ממדינות עניות. **רמת הציות לאיסור עישון בתחבורה ציבורית ובמקומות עבודה גבוהה בכמחצית המדינות שקיים בהן האיסור, במתקני בריאות – בכ-42% מן המדינות, במתקנים חינוכיים מלבד אוניברסיטאות – בכ-38% מן המדינות, במסעדות – בכ-32% מן המדינות ובבארים – בכ-30% מן המדינות.**²³

מכוח אמנת ה-FCTC התפרסמו קווי יסוד ליישום ההוראות בדבר ההגנה מחשיפה לעשן טבק. לקווי היסוד שתי מטרות: הראשונה היא לסייע למדינות החברות למלא את חובותיהן על-פי האמנה, בהתחשב בראיות המדעיות בדבר חשיפה לעישון משני ובשיטה הטובה ביותר ליישום אמצעים ליצירת סביבה ללא עישון, כדי לבסס סטנדרט גבוה של אחריות לציות לאמנה וטיפול רמת בריאות מקסימלית; השנייה היא לזהות את האלמנטים המרכזיים של החקיקה הנדרשת כדי להגן ביעילות מפני חשיפה לעשן טבק, כנדרש על-פי סעיף 8 לאמנה.²⁴

אוויר נקי מעשן (smoke free air) מוגדר כאוויר הנקי ב-100% מעשן, שהוא אוויר שבו אי-אפשר לראות, להריח, לחוש או למדוד עשן של טבק.²⁵ **ההגדרה של מקום ציבורי עשויה להיות שונה בכל מדינה ובכל תחום שיפוט, אך חשוב שהחקיקה תגדיר אותו באופן הרחב ביותר.** על-פי האמנה, על הגדרה זו לכלול כל **מקום שפתוח לציבור הרחב או שנועד לשימוש קולקטיבי, ללא קשר לבעלות על המקום או זכויות**

¹⁸ ראו: D. F. Behan et al., *Economic Effects of Environmental Tobacco Smoke*, Society of Actuaries, Schaumburg, IL 2005.

¹⁹ ראו: William N. Evans et al., "Do Workplace Smoking Bans Reduce Smoking?" *American Economic Review* 89, 1999, pp. 728-747.

²⁰ ראו: D. Levy and K. Friend, "Clean Air Laws: A Framework for Evaluating and Improving Clean Air Laws", *Journal of Public Health Management and Practice* 7, 2001, pp. 87-97.

²¹ ראו למשל: Action on Smoking and Health, Press Release, "Major New Poll Shows Public Support Across UK for Comprehensive Smokefree Law", London, December 30th 2005, http://www.ash.org.uk/ash_jf9oyumi.htm, תאריך כניסה: 13 בינואר 2011. בעניין זה ראו גם WHO 2009, עמ' 30.

²² להרחבה ראו WHO 2009, עמ' 31.

²³ שם, עמ' 40-41.

²⁴ באתר ה-WHO, "Guidelines on Protection from Exposure to Tobacco Smoke", http://www.who.int/fctc/cop/art%208%20guidelines_english.pdf, תאריך כניסה: 13 בינואר 2011.

²⁵ עשויות להימצא באוויר גם כמויות של עשן טבק שאינן ניתנות למדידה. בקווי היסוד מודגשת האפשרות שתעשיית הטבק או ענף האירוח ינסו לנצל לצורכיהם את מגבלותיה של הגדרה זו.

השימוש בו. כמו כן, ההגדרה של מקום סגור צריכה להיות כוללנית וברורה ככל האפשר, ויש להימנע מיצירת רשימות של מקומות, שכן הדבר עשוי להתפרש כאי-החלת האיסור על מקומות אחרים.²⁶

העקרונות המנחים ליישום סעיף 8 לאמנה:²⁷

1. אמצעי הגנה יעילים מפני חשיפה לעשן טבק דורשים מניעה מוחלטת של עישון ועשן טבק בחלל מסוים כדי ליצור סביבה נקייה מעשן ב-100%. אין רמה בטוחה של חשיפה לעשן טבק. הוכח שוב ושוב כי כל פתרון אחר, כגון אוורור, סינון אוויר ואזורים מותרים לעישון (עם מערכות אוורור או בלעדיהן) אינו יעילים, ויש הוכחות חד-משמעיות שהפתרונות ההנדסיים אינם מגינים מפני חשיפה לעשן טבק.
2. יש להגן על כלל האוכלוסייה מפני חשיפה לעשן טבק. כל מקומות העבודה וכל המקומות הציבוריים הסגורים צריכים להיות נקיים מעישון.
3. דרושה חקיקה כדי להגן על בני אדם מעשן טבק. הוכח שוב ושוב שתוכניות וולונטריות אינן יעילות ואינן מספקות הגנה הולמת. החקיקה צריכה להיות פשוטה, ברורה וניתנת לאכיפה כדי שתהיה יעילה.
4. תכנון טוב והקצאת משאבים הולמים חיוניים לשם אכיפה ויישום מוצלחים של חקיקה בדבר יצירת סביבה ללא עישון.
5. לחברה האזרחית יש תפקיד מרכזי ביצירת תמיכה ובהבטחת ציות לאמצעים ליצירת סביבה ללא עישון, ויש לכלול אותה כשותפה פעילה בתהליך הפיתוח, היישום והאכיפה של החקיקה.
6. יש לנטר ולהעריך את יישום החקיקה, את אכיפתה ואת השפעתה, ובכלל זה פיקוח על פעולות תעשיית הטבק, הפועלת נגד יישום החקיקה ואכיפתה.²⁸
7. יש לחזק – ולהרחיב לפי הצורך – את ההגנה מפני חשיפה לעשן טבק באמצעות חקיקה חדשה, אכיפה משופרת וצעדים נוספים על סמך ראיות מדעיות חדשות ועל סמך הניסיון שנצבר.

האמנה מחייבת מתן הגנה אוניברסלית ומוחלטת המבטיחה כי בכל מקום ציבורי סגור, מקום עבודה סגור, תחבורה ציבורית ומקומות ציבוריים (פתוחים או פתוחים-למחצה) אפשריים אחרים לא תהיה חשיפה לעישון משני. כל חריגה מכלל זה, אם היא הכרחית, צריכה להיות מינימלית. נוסף על כך, מדינה אשר איננה מצליחה להשיג הגנה מלאה מייד, מחויבת על-פי סעיף 8 לפעול במהירות האפשרית כדי לבטל חריגות כלשהן וליצור הגנה מלאה. על המדינות לשאוף להשיג הגנה מלאה בתוך חמש שנים ממועד כניסת האמנה לתוקף, כלומר עד פברואר 2010.²⁹

חקיקה יעילה תטיל חובות ציות הן על עסקים והן על המעשנים, ותטיל קנסות על עסקים המפרים את הוראות החוק, ואולי גם על המעשנים עצמם. האכיפה תתמקד בדרך כלל בעסקים. החוק יטיל את האחריות להפרה על הבעלים, המנהל או אדם אחר האחראי למקום, וימנה באופן ברור את הפעולות

²⁶ שם, סעיפים 16, 18-19.

²⁷ שם, עמ' 2-3.

²⁸ לפי סעיף 20.4(c) לאמנת ה-FCTC. בענין זה ראו שם, סעיפים 46-48 שם, וכן באתר ה-WHO, The World Health Organization, "Protection from Exposure to Second-Hand Tobacco Smoke: Policy Recommendations", Geneva 2007, http://whqlibdoc.who.int/publications/2007/9789241563413_eng.pdf, תאריך כניסה: 13 בינואר 2011.

²⁹ שם, סעיף 24.

אשר עליו לנקוט, כגון חובת הצבת שלט ברור האוסר עישון, סילוק מאפרות ונקיטת צעדים סבירים כדי להרתיע מעישון במקום.³⁰

על הקנסות להיות גבוהים מספיק להרתיע ולמנוע עישון, ולא יהיה אפשר להתעלם מהם או להחשיב אותם לחלק מהוצאות העסק. יש להטיל קנסות מוגדלים בגין הפרות חוזרות, כפי שנהוג בעבירות דומות באותה רמת חומרה. נוסף על קנסות כספיים, החקיקה עשויה לאפשר סנקציות מינהליות, כגון התליית רשיונות עסק. סנקציות אלו הן מוצא אחרון, אך הן חשובות מאוד כדי לאכוף את החוק נגד מפריס חוזרים. אפשר לשקול גם ענישה פלילית על עבירות, בהתחשב בחקיקה ובתרבות המקומיים.³¹

2. המצב בישראל

בישראל יש חקיקה בתחום הפיקוח על הטבק מאז שנת 1983, והיא תוקנה והתפתחה עם השנים, ובעיקר לאחר הצטרפות ישראל לאמנת ה-FCTC. אשר לעישון במקומות ציבוריים, בשנת 1983 נחקק **חוק הגבלת העישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983**.³² החוק אוסר עישון במקומות ציבוריים ומחייב הצבת שלטים המורים על כך.³³ ברוב המקומות האסורים בעישון הותר להקצות מקום שבו יהיה העישון מותר. כמו כן התיר החוק לרשות מקומית שבה יותר מחמישה בתי-קולנוע להקצות אזור לעישון באחד מהם.³⁴

המקומות שבהם נאסר לעשן:³⁵

- אולמות סגורים להופעות או להתקהלות ציבורית;³⁶
- בתי-חולים, מרפאות ובתי-מרקחת;
- ספריות ומוסדות חינוך והשכלה גבוהה, חוץ ממקום המשמש למגורים;
- מעליות;
- כלי תחבורה.

בשנת 2007 תוקן החוק, ושמו שונה לחוק למניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון.³⁷ על-פי דברי ההסבר להצעת החוק, החוק תוקן בעקבות הצטרפות ישראל לאמנת ה-FCTC וברוח הוראות

³⁰ שם, סעיף 31.

³¹ שם, סעיפים 32-34.

³² חוק הגבלת העישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983, ס"ח 1090 (4 באוגוסט 1983), עמ' 148.

³³ סעיפים 1 ו-2 לחוק.

³⁴ סעיף 3 לחוק.

³⁵ התוספת לחוק.

³⁶ בענין זה ראו ת"צ (חיפה) 09-12-4050 עינב אברהמי נ' התיאטרון העירוני חיפה בע"מ (טרם פורסם).

³⁷ חוק למניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון, התשמ"ג-1983, ס"ח 2108 (7 באוגוסט 2007), עמ' 446, <http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/89B91834-5271-47DB-8F0B-FC7182EEB72A/8503/2108.pdf>, תאריך כניסה: 18 בינואר 2011. התיקון גם הוסיף לחוק סעיף מטרה (סעיף א1) שלפיו מטרת החוק היא למנוע את העישון במקומות ציבוריים ואת חשיפת הציבור לעישון, הגורמת למוות, למחלות ולנכות, כלשונו של סעיף 8 לאמנת ה-FCTC.

ראו עוד: חוק הגבלת הפרסומת והשיווק של מוצרי טבק, התשמ"ג-1983; פקודת המשטרה: הגבלת העישון במתקן משטרה; תקנות השמירה על מקומות קדושים ליהודים, התשמ"א-1981, סעיף 2(10); תקנות הטיס (הפעלת כלי טיס וכללי טיסה), התשמ"ב-1981, סעיף 11א; תקנות הגבלת העישון במקומות ציבוריים (קביעת שלטים), התשמ"ד-1984; חוק

סעיף 8 לאמנה.³⁸ בחוק החדש נוסף סעיף המחייב את המחזיק במקום ציבורי "לפקח ולעשות כל שניתן למניעת עבירות" על החוק, ובכלל זה לדרוש מן המעשנים לחדול מעישון, לנקוט אמצעים סבירים למניעת העישון ולהתלונן בפני המפקח מטעם הרשות המקומית על הפרת החוק אם ההפרה נמשכת.³⁹ נוסף על כך החוק אוסר הצבת מאפרה במקום ציבורי.⁴⁰ בתיקון גם בוטל סעיף 3 לחוק הישן, אשר התיר לרשות מקומית שבה יותר מחמישה בתי-קולנוע להקצות אזור לעישון באחד מהם. בתיקון הוגדלו הקנסות על הפרת הוראות החוק, הן על המעשנים עצמם והן על המחזיקים במקום.

התוספת לחוק, המונה את המקומות האסורים בעישון, תוקנה גם היא כמה פעמים מאז חקיקת החוק. כיום החוק מאפשר עישון במקומות ציבוריים רק בחדרים נפרדים לחלוטין שהוקצו לשם כך, ובלבד שיש בהם סידורי אוורור תקינים והעישון בהם אינו גורם למטרד בחלקים אחרים של המקום. **כיום מונה התוספת, מלבד המקומות שנכללו בחוק המקורי, את המקומות האלה:**

- רכבת ;
- חנות ;
- מסעדה, מזנון, בית-קפה, לרבות כל בית אוכל, בית משקה, מועדון, דיסקוטק או מקום אחר שבו עיסוקיו הגשת מזון או משקאות אחרים ;
- חדרי ספורט ;
- גני-ילדים ;
- בנקים ובתי דואר ;
- מקום עבודה ;
- קניון ;
- אולם שמחות.

בשנת 2008 הוגשה הצעת חוק אשר ביקשה לשנות את החוק בנוגע לאיסור העישון במקומות בילוי.⁴¹ על-פי דברי ההסבר להצעה, התיקון לחוק משנת 2007 הרחיב את איסור העישון במקומות בילוי יתר על המידה, והוא פוגע בזכויות יסוד של המעשנים ושל בעלי מקומות הבילוי ומגביר את תחושת הנרדפות בקרב אוכלוסיית המעשנים בישראל, המונה כמיליון ורבע איש. לשם הקלה על המעשנים ביקשה ההצעה

העבירות המינהליות, התשמ"ו-1985; כללי רשות שדות התעופה (שמירה על הסדר במסופי המעבר היבשתיים), התשמ"ו-1985, סעיף 14(א); צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס – הגבלת העישון במקומות ציבוריים), התשמ"ו-1986; תקנות הגבלת העישון במקומות ציבוריים (סדרנים), התשמ"ח-1988; תקנות מסילות הברזל (תנאי נסיעה ברכבת), התש"ס-2000, סעיף 9(א)(11); תקנות בריאות העם (איסור עישון בבתי-חולים), התשס"ד-2004; תקנות הגבלת העישון במקומות ציבוריים (כללים בדבר הכשרת סדרנים ממונים), התשס"ז-2007; צו סדר הדין הפלילי (עבירות קנס – מניעת העישון במקומות ציבוריים), התשס"ח-2007.

³⁸ הצעת חוק הגבלת העישון במקומות ציבוריים (תיקון מס' 2) (מניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון), התשס"ז-2007, הצעות חוק – הכנסת 138 (6 במרס 2007), <http://www.knesset.gov.il/Laws/Data/BillKnesset/138/138.pdf>, תאריך כניסה: 18 בינואר 2011.

³⁹ סעיף 2א לחוק.

⁴⁰ סעיף 2ב לחוק.

⁴¹ הצעת חוק למניעת העישון במקומות ציבוריים והחשיפה לעישון (תיקון – עישון באזור פתוח במקום בילוי והיתר עישון), התשס"ח-2008, של חבר הכנסת צבי הנדל (פ/3472/17). ההצעה מבוססת על הצעות דומות בעיקרן שלו ושל חבר הכנסת יורם מרציאנו. ראו: <http://saar/sites/Hakika/DocLib1/%d7%9b%d7%a0%d7%a1%d7%aa%2017/%d7%9b%207/02298408.doc>, תאריך כניסה: 19 בינואר 2011.

להתיר עישון בשטח פתוח במקום בילוי, וכן לחייב רשויות מקומיות לתת פטור מהוראות החוק למקומות בילוי אשר בעליהם חפצים בכך, ובלבד ששיעור ההיתרים לא יעלה על 40% מכלל הפאבים, המועדונים והדיסקוטקים ועל 10% מכלל המסעדות, המזנונים, בתי-הקפה וכדומה שבתחום אותה רשות. ההצעה לא התקבלה.

2.1. נתונים על המעשנים בישראל

על-פי דוח שר הבריאות לשנת 2009,⁴² 22.8% מבני ה-21 ומעלה הם מעשנים – 27.9% מן הגברים היהודים, 16.6% מן הנשים היהודיות, 48.8% מן הגברים הערבים ו-5.2% מן הנשים הערביות.

בהתפלגות לפי גיל נמצא כי בקרב בני ה-21-34 מעשנים 32.8% מן הגברים היהודים, 19.1% מן הנשים היהודיות, 53.1% מן הגברים הערבים ו-2.6% מן הנשים הערביות; בקרב בני ה-35-44 מעשנים 30.5% מן הגברים היהודים, 16.8% מן הנשים היהודיות, 49.5% מן הגברים הערבים ו-6.4% מן הנשים הערביות; בקרב בני ה-45-54 מעשנים 26.9% מן הגברים היהודים, 22.5% מן הנשים היהודיות, 48.4% מן הגברים הערבים ו-11.2% מן הנשים הערביות; בקרב בני ה-55 ומעלה מעשנים 20.8% מן הגברים היהודים, 12.2% מן הנשים היהודיות, 35.8% מן הגברים הערבים ו-4% מן הנשים הערביות.

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שיעור המעשנים בישראל נמוך מן הממוצע במדינות ה-OECD, שהוא 23.6%. שיעור הגברים המעשנים בישראל (31.2%) גדול מעט מן הממוצע וממרבית מדינות ה-OECD. לעומת זאת, שיעור הנשים המעשנות בישראל (15.1%) קטן מן הממוצע וממרבית מדינות ה-OECD. בכל מדינות ה-OECD חוץ משבדיה ומנורבגיה הגברים המעשנים רבים מהנשים המעשנות. המדינות שבהן הפערים בין גברים לנשים גדולים במיוחד הן קוראה (פער של 42%), טורקיה (פער של 32%) ויפן (פער של 26%). גם בישראל הפער בין גברים לנשים גדול יחסית (16%). מאמצע שנות ה-90 שיעור המעשנים בקרב הגברים בכל מדינות ה-OECD ירד. שיעור הנשים ירד ברוב המדינות, אולם עלה באוסטריה, בגרמניה, ביוון ובפורטוגל. הירידה בשיעור המעשנים בקרב גברים גדולה מהירידה בקרב נשים, ולכן הפער בין גברים לנשים בשיעור המעשנים קטן עם השנים.⁴³

מעשנים בישראל ובמדינות ה-OECD לפי מין, 2006-2008⁴⁴

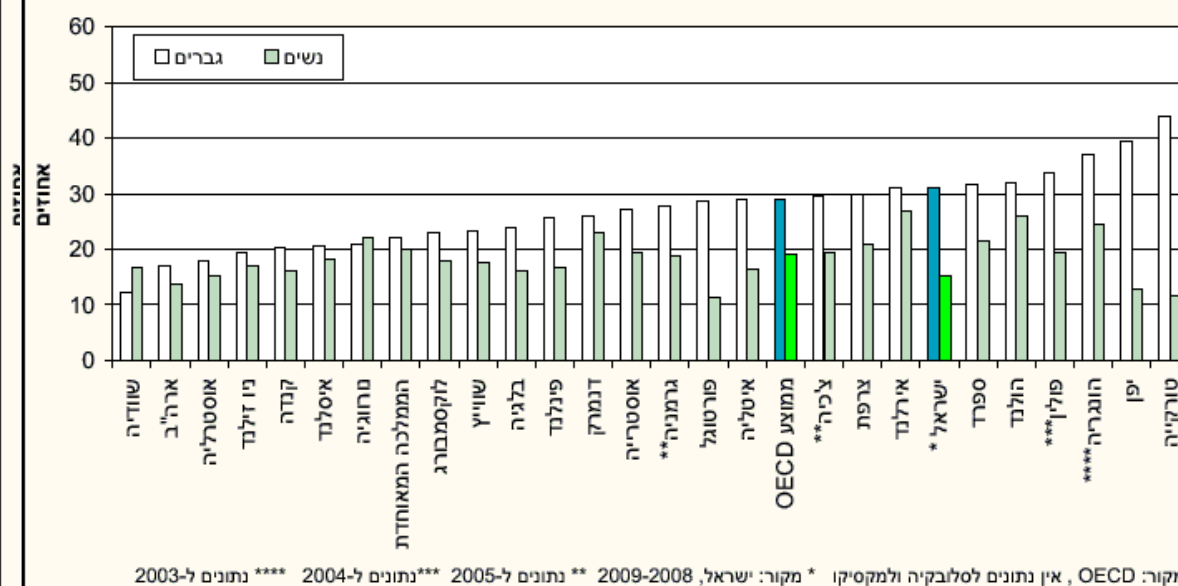
⁴² משרד הבריאות, דוח שר הבריאות על העישון בישראל 2009, מאי 2010, עמ' 17-19, באתר משרד הבריאות, http://www.health.gov.il/download/pages/smoke09_300510.pdf, תאריך כניסה: 19 בינואר 2011. הדוח מוגש לפי חוק חובת דיווח בדבר הנזקים הבריאותיים הנגרמים מעישון מוצרי טבק, התשס"א-2000. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה פרסמה נתונים שונים מעט על שיעורי העישון באוכלוסייה. ראו אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, פני החברה בישראל, דוח מס' 3, עמ' 226-229, http://www.cbs.gov.il/publications10/rep_03/pdf/h_print.pdf, תאריך כניסה: 19 בינואר 2011.

⁴³ שם.

⁴⁴ שם, עמ' 229.

תרשים 5
מעשנים בישראל ובמדינות ה-OECD, לפי מין, 2006-2008

בסקר "ידע, עמדות והתנהגות בריאותית בישראל 2006" נבדקו עמדות הציבור בישראל בדבר הגבלת העישון במקומות ציבוריים, תוך הבחנה בין "מקומות בילוי פרטיים" כגון מועדונים, פאבים ודיסקוטקים ובין "מקומות בילוי ציבוריים" כגון בתי-קפה ומסעדות. 77.2% מן הנסקרים סברו שיש לאסור לגמרי את העישון במקומות בילוי פרטיים, 76.6% סברו שיש לאסור עישון במקומות בילוי ציבוריים ו-82% סברו שיש לאסור לגמרי את העישון בקניונים. התמיכה באיסור העישון בקרב מעשנים קטנה מהתמיכה בקרב שעישנו בעבר או לא עישנו מעולם. לדוגמה, שיעור התומכים באיסור העישון במקומות בילוי ציבוריים הוא 46.1% בקרב מעשנים, 77.9% בקרב מעשנים לשעבר ו-87.9% בקרב מי שלא עישנו מעולם. שיעור המעשנים התומכים באיסור עישון במקומות בילוי פרטיים – 47.4% – גדול מעט משיעור המעשנים התומכים באיסור עישון במקומות בילוי ציבוריים.⁴⁵

74% מהנשאלים תמכו בחקיקת חוק האוסר מכול וכול עישון במקומות עבודה ובמקומות בילוי; בקרב מעשנים תמכו בכך 38% מן הגברים ו-45% מן הנשים, בקרב מעשנים לשעבר תמכו בכך 73.4% מן הגברים ו-75.4% מן הנשים, ובקרב מי שלא עישנו מעולם תמכו בכך 83.6% מן הגברים ו-87.2% מן הנשים.⁴⁶

3. האיחוד האירופי

⁴⁵ ראו אתר משרד הבריאות, ידע, עמדות והתנהגות בריאותית בישראל 2006, מאי 2010, עמ' 48, <http://abush.health.gov.il/download/pages/KAP2006.pdf>, תאריך כניסה: 19 בינואר 2011.

⁴⁶ שם, עמ' 49.

שנת 1989 קיבלו מועצת האיחוד האירופי ושרי הבריאות של המדינות החברות החלטה בדבר **איסור עישון במקומות הפתוחים לציבור**.⁴⁷ ההחלטה נועדה להבטיח את בריאות הציבור הלא-מעשן באמצעות איסור עישון במקומות ציבוריים ובכלי תחבורה, ומנגד, בהתחשב בעומק ההתמכרות לטבק של חלק מן הציבור, להתיר את העישון באזורים מיוחדים במקומות האלה. ההחלטה הזמינה את המדינות החברות לאסור עישון במקומות ציבוריים ובכל סוגי התחבורה הציבורית, ולייעד באופן ברור אזורים למעשנים במקומות ציבוריים, ואם אפשר אף באמצעי תחבורה, ובייחוד בנסיעות ארוכות. בנספח להחלטה יש רשימה בלתי ממצה של מקומות שבהם יש לאסור את העישון, כגון מקומות המספקים שירותים או מוצרים לציבור, בתי-חולים, בתי-אבות, מוסדות חינוך, בתי-קולנוע, אולמות, מכוני ספורט, תחנות רכבת ונמלים.⁴⁸

בנובמבר 1996 קיבלה מועצת האיחוד החלטה בדבר **הפחתת העישון**.⁴⁹ בהחלטה מצוינים הצעדים שנקטו המדינות החברות כדי להרחיב את האזורים הנקיים מעישון במקומות עבודה ולתת הגנה טובה יותר לעובדים מפני חשיפה לעשן טבק, וכדי להטיל הגבלות על עישון במקומות ציבוריים סגורים כגון מסעדות, בתי-קולנוע, משרדים, מוסדות חינוך ומתקני תחבורה, בעיקר כדי להגן על ילדים, בני נוער, נשים ומי שסובלים ממחלות נשימה. המועצה קראה לנציבות לבחון את השיטות הטובות ביותר לפעול בתחומים האלה ואמצעים נוספים שיכולים לתמוך בפעולות של המדינות.

בנובמבר 1999 פרסמה מועצת האיחוד האירופי מסקנות בדבר המאבק בצריכת טבק.⁵⁰ במסקנות מודגשת החשיבות של מיקוד המאמצים בנושאי מניעת העישון והגנת הציבור מפני חשיפה לא רצונית לעשן טבק, ובעיקר צעירים ונשים.⁵¹ **המועצה הזמינה את הנציבות להציע הצעה להמלצה למדינות בעניין הגנה מפני חשיפה לא רצונית לטבק במקומות ציבוריים ובמקומות עבודה**.⁵²

בהמלצה מסוף שנת 2002 בדבר מניעת העישון ויוזמות לשפר את הפיקוח על הטבק המליצה מועצת האיחוד האירופי למדינות החברות לגבש חקיקה ואמצעים נוספים כדי להבטיח הגנה מפני חשיפה לעשן

---

⁴⁷ Resolution of the Council and the Ministers for Health of the Member States, meeting within the Council of 18 July 1989 on Banning Smoking in Places Open to the Public, *Official Journal* C 189, July 26th, 1989, pp. 1-2
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41989X0726:EN:HTML>, תאריך כניסה: 23 בינואר 2011. ראו גם נספחים לנייר עבודה של מועצת האיחוד האירופי, עמ' 40: Commission Staff Working Document, Accompanying Document to the Proposal for a Council Recommendation on Smoke-Free Environments, Impact Assessment, SEC(2009) 894 Part 2, Brussels, June 30th, 2009
http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/tobacco_ia2009_annex_en.pdf, תאריך כניסה: 23 בינואר 2011.

⁴⁸ ראו דיווח הנציבות האירופית למועצה, לפרלמנט, לוועדת הכלכלה והחברה ולוועדת האזורים על ההיענות להחלטה, Report from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the response to the Resolution of the Council and the Ministers for Health of the Member States, meeting within the Council of 18 July 1989 on Banning Smoking in Places Open to the Public, Com(96) 573 final, Brussels, November 14th, 1996
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1996:0573:FIN:EN:PDF>, תאריך כניסה: 23 בינואר 2011.

⁴⁹ Council Resolution of 26 November 1996 on the Reduction of Smoking in the European Community, *Official Journal* C 374, December 11th, 1996, pp. 4-5
[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y1211\(04\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y1211(04):EN:HTML), תאריך כניסה: 23 בינואר 2011.

⁵⁰ Council Conclusions of 18 November 1999 on Combating Tobacco Consumption, *Official Journal* C 86, March 24th, 2000, pp. 4-5
http://eur-lex.europa.eu/pri/en/oj/dat/2000/c_086/c_08620000324_en00040005.pdf, תאריך כניסה: 23 בינואר 2011.

⁵¹ שם, סעיף 10.

⁵² שם, סעיף 14.

משני במקומות עבודה סגורים, במקומות ציבוריים סגורים ובתחבורה הציבורית, ובעיקר במוסדות חינוך, במתקנים רפואיים ובמקומות הנותנים שירות לילדים.⁵³

בשנת 2005 קרא הפרלמנט האירופי⁵⁴ לנציבות לפעול בהקדם האפשרי כדי להגדיר עשן סביבתי כחומר מסרטן מדרגה 1 בדירקטיבה על חומרים מסוכנים,⁵⁵ כדי להחיל עליו את הוראות הדירקטיבה להגנת עובדים מפני סיכונים הקשורים בחשיפה לחומרים מסרטנים וחומרים גורמי מוטציות בעבודה.⁵⁶

3.1. "הנייר הירוק"

בתחילת שנת 2007 פרסמה הנציבות האירופית "נייר ירוק" שנועד לפתוח דיון והתייעצות בנושא "אירופה נקייה מעשן טבק".⁵⁷ במסמך נסקרים נושאים אלו: שכיחותו של העישון הסביבתי; סיכונים הרבים והחמורים; עלותו הכלכלית הגבוהה; ההשפעה החיובית של חוקים למניעת עישון במקומות ציבוריים; ההפסדים למדינות בשל ירידת ההכנסות ממסים המוטלים על מוצרי טבק; ההפסדים לתעשיית הטבק; עמדות הציבור על חקיקה כזאת; הצעדים הננקטים לשם הגנה מעשן טבק באיחוד, במדינות החברות בו ובאמנת ה-FCTC. הנציבות הזמינה דיון ציבורי ותגובה של מוסדות האיחוד, המדינות החברות וארגונים חברתיים על דרך הפעולה הנכונה ביותר לטפל בעישון המשני באיחוד.

ב"נייר הירוק" נבחנים היתרונות והחסרונות של איסור עישון כולל בכל מקום ציבורי לעומת מתן פטור למגזר האירוח, כגון מסעדות, פאבים ובארים. על-פי הנייר, איסור כולל יביא להפחתה הרבה ביותר בחשיפה לעישון סביבתי, יקטין את שיעור המעשנים ואת תדירות העישון, יועיל במיוחד לאוכלוסייה ברמה סוציו-אקונומית נמוכה, שבה השכיחות של מעשנים ומועסקים במגזר האירוח גבוהה, ויהיה קל יותר לאכוף אותו. פטור למקומות בילוי, לעומת זאת, פירושו אי-מתן הגנה לכמה מקבוצות האוכלוסייה המוחלשות ביותר. הוא עלול להביא לתביעות נזיקין מצד הנפגעים מעישון משני נגד מעסיקהם או נגד המדינות המאפשרות זאת, והשפעתו על התנהגות העישון תהיה רק מחצית ההשפעה של איסור כולל. מנגד, איסור כולל עלול לעורר התנגדות בחלק מן המדינות, והוא מעורר חשש לפגיעה כלכלית במגזר זה. ואולם, במסמך מוצגים מחקרים המלמדים שאיסור עישון לא גרם לפגיעה כללית בתעסוקה ובהכנסות במגזר זה, ואף עשוי להועיל לו.

⁵³ Council Recommendation of 2 December 2002 on the Prevention of Smoking and on Initiatives to Improve Tobacco Control (2003/54/EC), *Official Journal* L 22, January 25th 2003, pp. 31-34 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:022:0031:0034:EN:PDF>, תאריך כניסה: 24 בינואר 2011.

⁵⁴ P6_TA(2005)0045, European Parliament Resolution on the European Environment and Health Action Plan 2004-2010 (2004/2132(INI)) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:304E:0264:0269:EN:PDF>, תאריך כניסה: 24 בינואר 2011.

⁵⁵ Council Directive 67/548/EEC of 27 June 1967 on the Approximation of Laws, Regulations and Administrative Provisions Relating to the Classification, Packaging and Labelling of Dangerous Substances, *Official Journal* L 196, August 16th, 1967, pp. 1-98 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31967L0548:EN:HTML>, תאריך כניסה: 24 בינואר 2011.

⁵⁶ Directive 2004/37/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the Protection of Workers from the Risks Related to Exposure to Carcinogens or Mutagens at Work (Sixth individual directive within the meaning of Article 16(1) of Council Directive 89/391/EEC), *Official Journal* L 229, June 29th, 2004, pp. 23-34 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:229:0023:0034:EN:PDF>, תאריך כניסה: 24 בינואר 2011.

⁵⁷ Green Paper, Towards a Europe Free from Tobacco Smoke: Policy Options at EU Level, COM(2007) 27 final, Brussels, January 30, 2007 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0027en01.pdf, תאריך כניסה: 24 בינואר 2011.

בנייר נקבע כי פתרונות הנדסיים לאורור ולסינון העשן אינם יעילים, ואף שיצירת מקומות סגורים למעשנים מגבירה את יעילותם, היא אינה מספקת הגנה לעובדי המקום הנאלצים להיכנס לאזורי המעשנים. בעיה נוספת היא שהפעלתם ותחזוקתם של אזורי עישון מאוררים מצריכה הקמת מערכת פיקוח וניטור מקיפה. כמו כן, העלות הנוספת הכרוכה בפתרונות האלה עשויה לתת לעסקים גדולים יתרון תחרותי לא מוצדק על מתחריהם הקטנים. בנייר מובאות דוגמאות של כמה ממדינות האיחוד שבהן אופציה זו קיימת, אך רוב העסקים אינם משתמשים בה.

בהקשר זה יש לציין כי במסמך מאוחר יותר של האיחוד האירופי, אשר יוצג להלן, נאמר כי ריכוזי העשן המשני גבוהים ומסוכנים במיוחד באתרי בילוי כגון מועדונים, בארים ודיסקוטקים, הן ללקוחות המקום והן לעובדיו, וחשיפה לעישון בדיסקוטק במשך ארבע שעות שוות ערך למגורים עם מעשן במשך חודש.⁵⁸

אם תישקל התרת אזורי עישון במקומות מסוימים תישקל, עליהם לעמוד בדרישות האלה:⁵⁹

- עליהם להיות סגורים ומבודדים לחלוטין;
- עליהם להיות מצוידים במערכת אורור נפרדת;
- צריך לשרור בהם לחץ אוויר שלילי כדי למנוע דליפת עשן לאזורים אחרים;
- אין לאפשר בהם אלא עישון בלבד, כדי להפחית את הסיכון לעובדים.

בנייר נבחנות דרכי הפעולה העומדות בפני האיחוד בתחום זה – מעידודם של המעסיקים וארגוני העובדים לנקוט צעדים וולונטריים כדי לטפל בבעיית העישון הסביבתי, דרך המלצה של הנציבות או מועצת האיחוד ועד חקיקה מחייבת – ואת היתרונות והחסרונות של כל אחד מהצעדים האלה. הנייר מזמין את הגופים המשתתפים לחוות את דעתם גם בשאלה זו.

באוקטובר 2007 קיבל הפרלמנט האירופי החלטה בדבר "הנייר הירוק" שלפיה הוא מקדם אותו בברכה כנקודת פתיחה לגיבוש מדיניות אירופית אחראית להגנת האזרחים מפני עשן טבק, ומחזק את ידן של מדינות האיחוד בצעדים שכבר נקטו בתחום. הפרלמנט קבע כי רק איסור עישון מלא בכל מקומות העבודה הסגורים, ובכלל זה עסקי הסעדה ושתייה, ובכל הבניינים ואמצעי התחבורה הציבוריים, עשוי להגן על בריאותם של עובדים ושל מי שאינם מעשנים ולהקל על מעשנים להפסיק לעשן.⁶⁰

הפרלמנט קרא למדינות החברות להטיל איסור עישון מלא בכל המקומות האמורים בתוך שנתיים, וקרא לנציבות להגיש לה ולמועצת האיחוד הצעה בנדון עד שנת 2011, אם כל המדינות החברות לא יעמדו ביעד האמור. הפרלמנט קרא למדינות החברות שפעלו כאמור להצטרף לאמנה וולונטרית המכריזה על "איזור אירופי נקי מעישון" כדי להוביל את שאר המדינות לכך, ולשקול לתת לאמנה זו

---

⁵⁸ Opinion of the European Economic and Social Committee on the "Proposal for a Council Recommendation on Smoke-Free Environments", COM (2009) 328 final, 5 November 2009, *Official Journal* C 128, May 5th 2010 pp. 89-93, סעיף 4.4, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:128:0089:0093:EN:PDF>, תאריך כניסה: 26 בינואר 2011.

⁵⁹ שם, עמ' 15.

⁶⁰ European Parliament Resolution of 24 October 2007 on the Green Paper "Towards a Europe Free from Tobacco Smoke: Policy Options at EU level" (2007/2105(INI)), *Official Journal* C 263 E, October 16th, 2008, pp. 447-452, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:263E:0447:0452:EN:PDF>, ראו גם פרוטוקול מועצת האיחוד, התומך בניסוח הצעה בנושא: http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/r-002.pdf, תאריך כניסה: 25 בינואר 2011.

מעמד של חקיקה עם הזמן. כמו כן קרא הפרלמנט למדינות החברות לאסור עישון במגרשי משחקים ציבוריים בתוך שנתיים.⁶¹

בנובמבר 2007 פרסמה הנציבות דוח בעקבות ההתייעצות בעניין "הנייר הירוק".⁶² בדוח מוצגת ההיענות של רשויות האיחוד ושל המדינות, ארגוני בריאות, תעשיית הטבק וארגונים חברתיים ואזרחיים ואת התגובות שהתקבלו על שאלות שהנציבות הפנתה למשתתפים בהתייעצות. לסיכום נאמר בדוח כי רוב המשתתפים קיבלו בברכה את יוזמת "הנייר הירוק" ותומכים במאמצים נוספים לקדם סביבה ללא עישון באיחוד. רובם שותפים לעמדה שרק איסור מלא בכל מקומות העבודה הסגורים ובמקומות ציבוריים, ובתוך כך מתן פטור מוגבל מסיבות הומניטריות, עשוי להגן כראוי על בריאותם של אזרחים ועובדים.

עוד נאמר בדוח כי יש צורך בפעולות מאומצות יותר להשגת מטרה זו, **היות שיש מדינות שנתקלות בקשיים בהעברת חקיקה מקיפה בתחום זה, בייחוד במגזר האירוח והבילוי.** במקרים האלה התמיכה של האיחוד חשובה במיוחד כדי ליישם את קווי היסוד של אמנת ה-FCTC. בדעת הנציבות להמשיך בפעולות מעקב עד סוף שנת 2008 כדי לסייע למדינות ליישם חקיקה מקיפה בתחום זה לפי קווי היסוד האמורים.

באמצע שנת 2009 הציעה הנציבות האירופית הצעה להמלצה של מועצת האיחוד האירופי על סביבות נקיות מעישון.⁶³ בנייר עבודה של הנציבות נבחנו ההשלכות של ההמלצה האמורה.⁶⁴ בנייר נסקר הנטל הבריאותי והכלכלי של החשיפה לעשן סביבתי (Environmental Tobacco Smoke – ETS) במדינות האיחוד. **נמצא כי אף שהאיחוד ו-26 מדינות החברות בו הצטרפו לאמנת ה-FCTC, רק מעט יותר משליש מן המדינות גיבשו את המדיניות המתחייבת מהאמנה. כמה מדינות נתקלו בקשיים של ממש בחקיקת חוקים מתאימים או יישום, ובעיקר בנוגע לבארים ומסעדות.** על-פי נייר זה נראה כי יש סבירות נמוכה שכל מדינות האיחוד יוכלו לעמוד בהתחייבויותיהן ללא תמריץ ומעקב מצד האיחוד.⁶⁵

נייר העבודה מבהיר כי סעיפים 137 ו-152 לאמנת האיחוד האירופי מספקים תשתית חקיקה ברורה המאפשרת לאיחוד לנקוט אמצעים בתחום ההגנה מפני עשן טבק.⁶⁶ תמיכה כזאת מצד האיחוד תסייע

---

⁶¹ שם, סעיפים 8-10.

⁶² Report on the Green Paper Consultation "Towards a Europe Free from Tobacco Smoke: Policy Options at EU level", European Commission, November 2007 http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/smoke_free_frep_en.pdf, תאריך כניסה: 25 בינואר 2011.

⁶³ ראו גם הצעת הנציבות האירופית להמלצת מועצת האיחוד, Proposal for a Council Recommendation on Smoke-Free Environments, COM(2009) 328 final, Brussels, 30 June, 2009 http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/tobacco_prec2009_en.pdf, תאריך כניסה: 25 בינואר 2011.

⁶⁴ Commission Staff Working Document, Accompanying Document to the Proposal for a Council Recommendation on Smoke-Free Environments, Impact Assessment, SEC(2009) 894, Brussels, 30 June, 2009 http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/tobacco_ia2009_en.pdf; ראו גם את הנספחים לנייר העבודה, http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/tobacco_ia2009_annex_en.pdf, תאריך כניסה: 25 בינואר 2011.

⁶⁵ ראו בתקציר למסמך דלעיל, בסעיף 2.2.1: Commission Staff Working Document, Accompanying Document to the Proposal for a Council Recommendation on Smoke-Free Environments, Summary of the Impact Assessment, SEC(2009) 894, Brussels, 30 June, 2009 http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/tobacco_ia2009_exs_en.pdf, תאריך כניסה: 25 בינואר 2011.

⁶⁶ סעיף 137 עוסק במדיניות חברתית ותעסוקתית וסעיף 152 עוסק בבריאות הציבור. ראו: Treaty on Establishing the European Community, Official Journal C 321, December 29, 2006.

ביישום מהיר ועקבי של הוראות אמנת ה-FCTC, תפחית את הבדלים בין המדינות בהגנה הניתנת בה ותמנע סיבוכים בין-מדינתיים. פעולה כללית של האיחוד תיתן ערך מוסף למאמצי המדינות בתחום זה באמצעות הסתייעות בניסיוןן של המדינות ובחינת השיטות הטובות ביותר לפעולה, וכן תדריך את המדינות שטרם חוקקו חוקים למניעת עישון במקומות ציבוריים כיצד לעשות זאת.⁶⁷

הנייר בוחן את היתרונות והחסרונות של דרכי הפעולה הפתוחות בפני האיחוד. המסקנה המובאת בו היא שחיקה מחייבת של האיחוד תביא להפחתה המרבית של העישון הסביבתי ותהיה לה תועלת בריאותית וכלכלית מרבית. עם זאת, יישומה של חקיקה שכזאת ייארך זמן רב יותר והיקפה יהיה מוגבל מהיקף הפעולה באמצעות המלצה של המועצה. לכן, יש להעדיף פעולה באמצעות המלצה ושיתוף פעולה פתוח בין המדינות בטווח הקצר, שכן היא האמצעי המהיר והאפקטיבי ביותר לסייע למדינות ביישום חקיקה קפדנית בתחום לפי אמנת ה-FCTC.⁶⁸

בסוף נובמבר 2009 הנפיקה מועצת האיחוד את ההמלצה האמורה בדבר סביבות נקיות מעישון.⁶⁹ במבוא להמלצה מאוזכרת אמנת ה-FCTC, אשר האיחוד הצטרף אליה עם גיבושה,⁷⁰ וקווי היסוד ליישום ההוראות בדבר ההגנה מחשיפה לעשן טבק. מועצת האיחוד המליצה למדינות החברות לתת הגנה אפקטיבית מפני חשיפה לעשן טבק במקומות עבודה סגורים, במקומות ציבוריים סגורים, בתחבורה הציבורית ובמקומות אחרים על-פי הקבוע בסעיף 8 לאמנה וקווי היסוד ליישום, בתוך חמש שנים מכניסת האמנה לתוקף, ולכל המאוחר בתוך שלוש שנים מאימוץ ההמלצה.

המועצה המליצה לגבש וליישם אסטרטגיות רב-תחומיות לפיקוח על הטבק, ובין היתר בנושא ההגנה מפני חשיפה לעשן הטבק **בכל מקום שנגיש לציבור הרחב או שנועד לשימוש קולקטיבי**, יהיו אשר יהיו בעלי המקום. כמו כן המליצה המועצה לתת כלים הולמים ליישום המדיניות כדי להבטיח הגנה אפקטיבית מפני חשיפה לעשן טבק. המועצה המליצה על דיווח ושיתוף פעולה הדוק בין המדינות ובינן לבין המועצה כדי לבנות מסגרת עקבית ליישום ההמלצה.

הוועדה האירופית לכלכלה וחברה הביעה תמיכה ביוזמת הנציבות האירופית להבטיח יישום אפקטיבי של סעיף 8 לאמנת ה-FCTC במטרה ליצור סביבה נקייה מעישון ב-100%, ולפי קווי היסוד ליישום סעיף

---

26 : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EN:PDF>, תאריך כניסה: 26 בינואר 2011.

⁶⁷ שם, סעיף 3.

⁶⁸ שם, סעיף 6.2. ראו גם הודעות רשמיות לעיתונות בנושא:

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1060&format=HTML&aged=0&language=enhttp://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/307&format=HTML&aged=0&language=en>, תאריך כניסה: 26 בינואר 2011.

⁶⁹ Council Recommendation of 30 November 2009 on Smoke-Free Environments, *Official Journal C* 296, December 12th 2009, pp. 4-7

של הפרלמנט האירופי מ-26 בנובמבר 2009: European Parliament Resolution of 26 November 2009, *Official Journal C* 285 E, October 21st 2010, pp. 63-67; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:285E:0063:0067:EN:PDF>, תאריך כניסה: 26 בינואר 2011. בהחלטה מודגש כי רק איסור עישון מלא עשוי להגן על בריאות הציבור ולהקל על מעשנים להפסיק לעשן.

⁷⁰ Council Decision 2004/513/EC of 2 June 2004 Concerning the Conclusion of the WHO Framework Convention on Tobacco Control, *Official Journal L* 213, June 15th, 2004, pp. 8-24

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:213:0008:0024:EN:PDF>, ראו גם: European Strategy for Tobacco Control

http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0016/68101/E77976.pdf, תאריך כניסה: 26 בינואר 2011.

8 לאמנה. הוועדה רואה בהמלצה כלי מועיל להשגת מטרה זו, אך מדגישה שאין היא מבטיחה יישום אפקטיבי, ואם יתברר כי לא די בה, על הנציבות להציע כלי חקיקתי מחייב בהקדם האפשרי.⁷¹

4. ארה"ב

החקיקה האוסרת עישון במקומות ציבוריים בארה"ב היא בעיקר ברמה המדינתית והמקומית, ורק מיעוטה הוא חקיקה פדרלית. כאמור, ארה"ב לא הצטרפה לאמנת ה-FCTC,⁷² אך תומכת בצעדי MPOWER של ה-WHO שפורטו לעיל.⁷³ להלן סקירה כרונולוגית של ההתפתחויות והפעולות שנקטו בתחום ההגנה מפני עישון משני בארה"ב.⁷⁴

בשנת 1971 הציע המנתח הראשי (Surgeon General)⁷⁵ של ארה"ב לאסור עישון במקומות ציבוריים. שנה לאחר מכן פורסם הדוח הראשון של המנתח הראשי אשר הצביע על סיכוני העישון המשני.⁷⁶ בשנים שלאחר מכן חוקקו כמה מדינות וערים בארה"ב חוקים להגבלת העישון במקומות ציבוריים.⁷⁷ בשנת 1986 פורסם דוח של המנתח הראשי אשר יוחד כולו לסכנות הבריאותיות של עישון לא רצוני.⁷⁸

הדוח קבע כך:

- עישון משני גורם מחלות, ובכללן סרטן הריאות;
- בקרב ילדים להורים מעשנים יש שכיחות מוגברת של דלקות ותסמינים נשימתיים;
- הפרדה בין מעשנים ללא מעשנים איננה מונעת חשיפה לעשן סביבתי.

⁷¹ Opinion of the European Economic and Social Committee on the "Proposal for a Council Recommendation on Smoke-Free Environments" COM(2009) 328 final, 5 November 2009, *Official Journal* C 128, May 5th 2010 pp. 89-93, סעיף 2.1, וראו גם סעיף 3.5.2, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:128:0089:0093:EN:PDF>, תאריך כניסה: 26 בינואר 2011.

⁷² ראו: Ronald Bayer and Matthew Kelly, "Tobacco Control and Free Speech – An American Dilemma", *New England Journal of Medicine* 362:4, January 28th, 2010, pp. 281-283, <http://www.nejm.org/doi/pdf/10.1056/NEJMp0909626>, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

⁷³ ראו באתר ה-Centers for Disease Control and Prevention (CDC), http://www.cdc.gov/chronicdisease/resources/publications/aag/pdf/2010/tobacco_2010.pdf, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

⁷⁴ הסקירה מתבססת בעיקרה על דוח ה-Surgeon General של ארה"ב, U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, Coordinating Center for Health Promotion, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, *The Health Consequences of Involuntary Exposure to Tobacco Smoke: A Report of the Surgeon General*, Atlanta, GA 2006, <http://www.surgeongeneral.gov/library/secondhandsmoke/report/fullreport.pdf>, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

⁷⁵ ה-Surgeon General של ארה"ב הוא קצין צבא, והוא עומד גם בראש שירותי הבריאות הפדרליים של ממשלת ארה"ב ונחשב "הרופא של ארה"ב". ראו באתר ה-Surgeon General, <http://www.surgeongeneral.gov/about/index.html>, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

⁷⁶ ראו באתר הספרייה הלאומית לרפואה של ארה"ב, *The Health Consequences of Smoking: A Report of the Surgeon General*, 1972, http://profiles.nlm.nih.gov/NN/B/B/P/M/_/nnbbpm.pdf, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

⁷⁷ המדינה הראשונה שעשתה זאת היתה אריזונה, בשנת 1973. העיר הראשונה שעשתה זאת היתה ברקלי בקליפורניה.

⁷⁸ ראו באתר הספרייה הלאומית לרפואה של ארה"ב, *The Health Consequences of Involuntary Smoking: A Report of the Surgeon General*, 1986, http://profiles.nlm.nih.gov/NN/B/C/P/M/_/nnbcpm.pdf, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011. ראו עוד: *Environmental Tobacco Smoke: Measuring Exposures and Assessing Health Effect*, National Research Council, Washington 1986.

הדוח נתן דחיפה למגמה של חקיקת חוקים מקומיים שמטרתם לאסור עישון במקומות ציבוריים, והוא צוטט בדברי ההסבר של רבים מן החוקים הללו, וכן על-ידי ארגונים רבים שפעלו לאסור את העישון במקומות ציבוריים, כגון ה-American Lung Association ו-American Nonsmokers' Rights Foundation, אשר התאגד באותה שנה כארגון ארצי. באותה שנה גם פורסם מחקר של מועצת המחקר הלאומית של ארה"ב על סיכוני העישון המשני.

בשנת 1987 קבע משרד הבריאות הפדרלי של ארה"ב כי כל הבניינים שברשותו יהיו נקיים מעישון. איסור זה חל על 120,000 עובדי משרד הבריאות. בשנים שלאחר מכן נמשכה מגמת החקיקה המדינתית והמקומית בעניין, נאסר העישון בטיסות פנימיות קצרות,⁷⁹ נערכו ופורסמו מחקרים נוספים על סיכוני העישון המשני, ובסקרים נמצאו כי לראשונה רוב האמריקנים תומכים בהטלת איסור עישון מוחלט במקומות ציבוריים.

בשנת 1992 פרסמה הסוכנות להגנת הסביבה של ממשלת ארה"ב (United States Environmental Protection Agency – EPA) דוח שבו דורג עשן משני כחומר מסרטן מסוג A, כלומר ידוע כמזיק לבני אדם, לצד אזבסט, בנזין ורדון.⁸⁰ בשנים שלאחר מכן אסר שירות הדואר של ארה"ב עישון בכל מתקניו, הקונגרס התנה השתתפות פדרלית במימון תוכניות לנשים ולילדים בהטלת איסור עישון, משרד ההגנה של ארה"ב אסר עישון בכל מתקניו הסגורים, ונקבע בצו נשיאותי כי כל בניין השייך לממשל הפדרלי יהיה נקי מעישון.

בשנת 1997 פרסמה סוכנות הגנת הסביבה של מדינת קליפורניה דוח על ההשלכות הבריאותיות של חשיפה לעשן טבק סביבתי.⁸¹ בדוח נקבע לראשונה באופן חד-משמעי כי עישון משני גורם למחלות לב – אשר היו נושא לדאגה רבה יותר מסרטן הריאות. הדוח גם כימת לראשונה את העומס הבריאותי שהעישון המשני מטיל והובאו בו אומדנים לתחלואה ולתמותה בגינו. **בשנים שלאחר מכן פורסמו מחקרים נוספים על השפעות העישון המשני ונמשכה מגמת החקיקה המדינתית והמקומית האוסרת עישון במקומות ציבוריים.** בשנת 2000 הוסיף הקונגרס איסור עישון בכל הטיסות הבין-לאומיות לארה"ב וממנה.

בד בבד נעשו ניסיונות מצד תעשיית הטבק למנוע ולהאט את הפיקוח על החשיפה לעישון משני, ובתי-משפט בכמה ממדינות ארה"ב פסלו חוקים מקומיים האוסרים עישון במקומות ציבוריים, בטענה שהחוק המדינתי הגובר עליהם הוא הסדר ממצה המונע את האפשרות לחוקק חוקים מחמירים יותר ברמה המקומית.

בעקבות תביעות נגד חברות הטבק הן הסכימו בשנת 1998 להקים מאגר מידע ובו כל המסמכים הנוגעים לליטיגציה שהתקיימה ושתקיים מולם. מן המסמכים עולה כי חברות הטבק השקיעו מאמצים רבים בהשפעה על דעת הקהל העולמית בדבר סיכוני העישון המשני באמצעים שונים, ובהם מימון מחקרים מטעמם, הטלת ספק במחקרים שהוכיחו סיכונים כאלה, תמיכה בהסדרים וולונטריים למניעת חשיפה

⁷⁹ בשנת 1988 נאסר העישון בטיסות שאורכן עד שעתים, ובשנת 1990 – בטיסות שאורכן עד שש שעות.

⁸⁰ Office of Health and Environmental Assessment, Office of Research and Development U.S. Environmental Protection Agency, Washington D.C., *Respiratory Health Effects of Passive Smoking: Lung Cancer and Other Disorders*, December 1992, באתר ה-EPA, http://oaspub.epa.gov/eims/eimscomm.getfile?p_download_id=36793, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

⁸¹ California Environmental Protection Agency, *Health Effects of Exposure to Environmental Tobacco Smoke*, September 1997, <http://oehha.ca.gov/pdf/exec.pdf>, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

של לא מעשנים החפצים בכך לעישון משני, הצגת פתרונות חלופיים למניעת עישון במקומות ציבוריים, כגון אוורור, והגשת עתירות נגד חוקיותם של חוקים להגבלת עישון במקומות ציבוריים.⁸²

עם זאת, **מגמת ההגבלות על העישון במקומות ציבוריים נמשכה ואף התחזקה**, ובחלק מן המדינות שונה החוק כדי לאפשר את חקיקתם של חוקים מחמירים יותר ברמה המקומית. בדוח נוסף של המנתח הראשי של ארה"ב משנת 2007 נקבע כי אין רמת חשיפה לעישון משני שאיננה מסוכנת, כי אוורור ותחלופת אוויר אינם מונעים את סיכוני העישון המשני וכי איסור מוחלט לעשן במקומות ציבוריים מפחית את הסיכון מעשן טבק משני בכמה רמות, אף אם איננו נאכף במלואו.⁸³

הדוח האחרון של המנתח הראשי של ארה"ב, משנת 2010, מתמקד בדרכים שבהן עשן טבק גורם למחלות, ומדגיש שוב את הצורך בהגנה מפני חשיפה לעישון משני.⁸⁴ להלן כמה מ-42 ההמלצות שבדוח:

- **על מדינות ועיריות לאסור עישון בכל המקומות הסגורים שאינם מקום מגורים פרטי**; חקיקה מדינתית לא תמנע ממחוקקים מקומיים לאסור עישון במקומות ציבוריים פתוחים.
- על מדינות לחייב בתים משותפים למנוע חשיפה לעשן משני באזורים משותפים ולאכופ זאת.
- על מכללות ואוניברסיטאות לאסור עישון במקומות סגורים, ולשקול הנהגת קמפוס נקי לחלוטין מעישון.

4.1 חקיקה מדינתית ומקומית

כאמור, רוב החקיקה בארה"ב בתחום זה נעשית ברמה המדינתית, האזורית (Counties) ואף המוניציפלית. להלן מפה המציגה את החקיקה המדינתית האוסרת עישון במקומות עבודה, במקומות בילוי ובמקומות ציבוריים סגורים. **מן המפה עולה כי ב-36 ממדינות ארה"ב יש חקיקה האוסרת עישון במקומות ציבוריים, וברובן האיסור חל על רוב מקומות העבודה והמקומות הציבוריים, ובכללם מסעדות ובארים. בשש מדינות האיסור אינו חל על בארים. בשלוש מדינות חל איסור העישון על רוב מקומות העבודה והמקומות הציבוריים, ובכללם מסעדות ובארים, אם אלה פתוחים לצעירים בני פחות מ-18 (ג'ורג'יה) או 21 (ארקנסו וטנסי).**

⁸² ראו למשל: Lisa A. Bero, "Tobacco Industry Manipulation of Research", *Public Health Reports* 120, 2005. pp. 200-208, באתר הספרייה הלאומית לרפואה של ארה"ב,

J. V. Dearlove et al., "Tobacco Industry Manipulation of the Hospitality Industry to Maintain Smoking in Public Places", *Tobacco Control* 11, 2002, pp. 94-104
J. Drope et al., "Tobacco Industry Efforts to Present Ventilation as an Alternative to Smoke-Free Environments", *Tobacco Control* 13, 2004, Suppl. I, pp. i41-i47

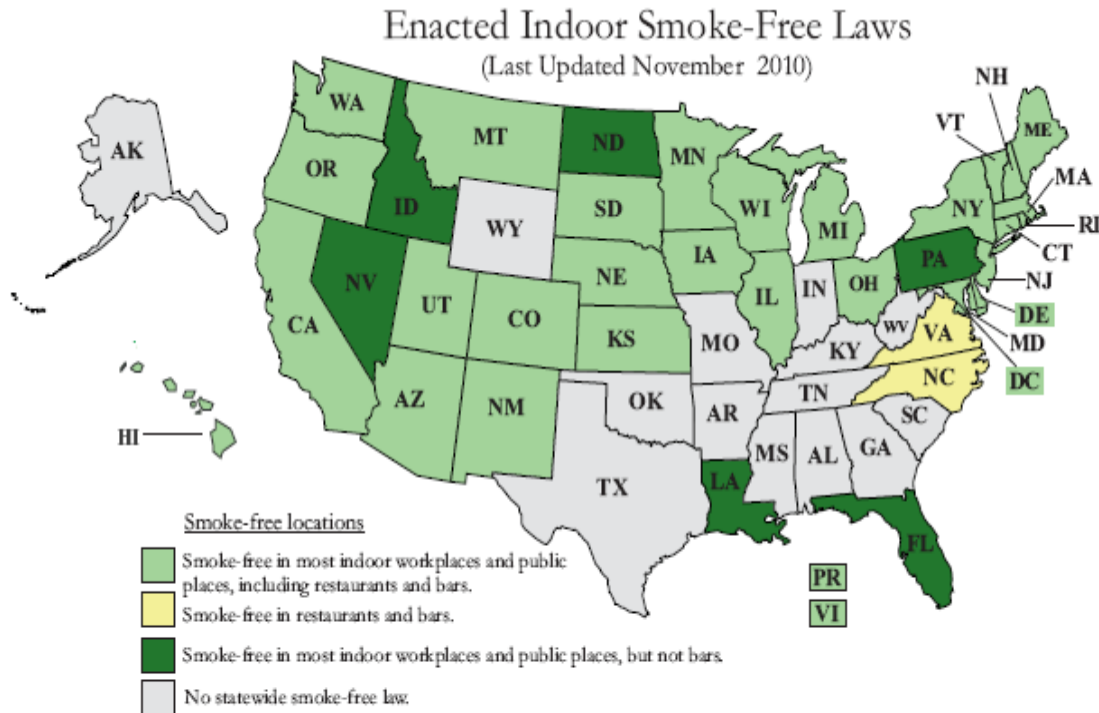
⁸³ *The Health Consequences of Involuntary Smoking: A Report of the Surgeon General*, 2007
<http://www.surgeongeneral.gov/library/smokeexposure/report/fullreport.pdf>, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

⁸⁴ *How Tobacco Smoke Causes Disease: The Biology and Behavioral Basis for Smoking-Attributable Disease, A Report of the Surgeon General*, 2010

http://www.surgeongeneral.gov/library/tobaccosmoke/report/full_report.pdf, תאריך כניסה: 27 בינואר 2011.

85 חקיקה מדינתית האוסרת עישון במקומות ציבוריים

Source: National Conference of State Legislatures, November 2010.

Three additional states Arkansas, Georgia, and Tennessee require most workplaces, including restaurants and bars, to be smoke-free, but exempt bars and restaurants that don't admit people under age 18 or 21 (Georgia under 18) (Arkansas, Tennessee under 21).

כאמור, נוסף על החקיקה המדינתית יש חקיקה מקומית ומוניציפלית בתחום. על-פי ארגון American Nonsmokers' Rights Foundation (ANR), ב-3,198 רשויות מוניציפליות בארה"ב יש חקיקה מקומית המגבילה עישון במקומות ציבוריים; 723 מהן אוסרות לחלוטין עישון במקומות עבודה, 735 אוסרות לחלוטין עישון במסעדות ו-598 אוסרות לחלוטין עישון בבארים.⁸⁶ ב-447 רשויות מוניציפליות נאסר לחלוטין העישון הן במקומות עבודה והן במסעדות ובבארים.⁸⁷

חלק מתחומי השיפוט בארה"ב מחייבים בתי-מלון לאסור את העישון בשיעור מסוים של חדרי האירוח, וחלקם מחייבים כי החדרים שהעישון מותר בהם יהיו באזור נפרד, וינקטו אמצעים המבטיחים שהעשן לא יחדור לחלקי המלון הנקיים מעישון.⁸⁸

⁸⁵ מקור: אתר ה-National Council of State Legislatures, <http://www.ncsl.org/default.aspx?tabid=19911>, וראו עוד: U.S. Department of Health and Human Services Centers for Disease Control and Prevention, *Tobacco Control State Highlights 2010*, עמ' 224, http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/state_data/state_highlights/2010/pdfs/highlights2010.pdf, תאריך כניסה: 30 בינואר 2011.

⁸⁶ בחלק מן המקומות יש פטורים מסוימים לבארים, חלקם זמניים, כפי שיפורט להלן.
⁸⁷ ראו באתר ה-ANR, <http://www.no-smoke.org/pdf/mediaordlist.pdf>, ראו עוד: http://www.no-smoke.org/pdf/smoking_status_state_capitals.pdf; <http://www.no-smoke.org/pdf/100ordlist.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/traveldestinations.pdf>. על מדינות שבהן החוק המדינתי אוסר חקיקה מקומית מחמירה יותר ראו: <http://www.no-smoke.org/pdf/preemptionmap.pdf>, תאריך כניסה: 30 בינואר 2011.

⁸⁸ ראו באתר ה-ANR, <http://www.no-smoke.org/pdf/statelocalawshotelrooms.pdf>, תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

נוסף על איסור העישון במקומות ציבוריים סגורים, יש תחומי שיפוט – בעיקר מוניציפליים – שבהם העישון נאסר לחלוטין גם במקומות ציבוריים פתוחים, כגון חופים, אזורי המתנה לתחבורה ציבורית, אזורי הסעדה פתוחים, פארקים וגני-חיות.⁸⁹

מלבד איסור העישון על-פי חוק, מוסדות רבים, כגון בתי-חולים ובתי-אבות, מכללות ואוניברסיטאות, בתי-סוהר, שדות תעופה ואצטדיוני ספורט, מנהיגים איסור עישון גורף במתקניהם באופן וולונטרי.⁹⁰

4.2. פטור לבארים

כאמור, בכמה מדינות בארה"ב החוק המדינתי אינו אוסר את העישון בבארים, למשל בלואיזיאנה,⁹¹ בנבאדה⁹² ובצפון-דקוטה.⁹³ נוסף על כך, בחלק מתחומי השיפוט ניתן פטור חלקי או זמני לבארים, כגון בארים קטנים, בארים שעיקר הכנסתם איננה ממכירת אוכל, אינם פתוחים לקטינים ומציבים שלטים שהעישון בהם מותר, אך לא נמצא מידע רשמי על כך.⁹⁴ יש תחומי שיפוט שבהם איסור העישון איננו חל על מועדוני חברים פרטיים, בתנאים מסוימים. בצפון-קרוליינה, למשל, ניתן פטור לבארי-סיגרים בתנאי שלפחות 60% מהכנסתם מקורם במכירת אלכוהול ולפחות 25% – ממכירת סיגרים, הם אוסרים כניסת צעירים מתחת לגיל 21, הם שוכנים בבניין נפרד ותנאים מגבילים נוספים. מועדונים פרטיים פטורים אם שירותיהם תלויים בחברות במועדון, הם מופעלים על-ידי החברים ולא על-ידי עובדים, הם אינם משרתים את מי שאינם חברים והם במעמד של מלכ"ר.⁹⁵

---

⁸⁹ ראו באתר ה-ANR, <http://www.no-smoke.org/pdf/Smokefr>; <http://www.no-smoke.org/pdf/SmokefreeBeaches.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/SmokefreeOutdoorDining.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/eeTransitStops.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/SmokefreeZoos.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/SmokefreeParks.pdf>, תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011. מודגש כי ברשימות מצוינים רק תחומי שיפוט שהעישון בהם נאסר לחלוטין באזורים האמורים, ולא תחומי שיפוט שבהם העישון באזורים האלה מוגבל בלבד.

⁹⁰ ראו באתר ה-ANR, <http://www.no-smoke.org/pdf/smoke>; <http://www.no-smoke.org/pdf/smokefreehealthcare.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/100smokefreeprisons.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/freecollegesuniversities.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/100smokefreeairports.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/majorleaguebaseballstadiumpoliices.pdf>; <http://www.no-smoke.org/pdf/smokingpoliciesNFLstadiums.pdf>

וראו עוד: <http://www.no-smoke.org/pdf/smokingpoliciesbusiestairports.pdf>, תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011. ראו: La. Rev. Stat. §1300.256, <http://www.legis.state.la.us/lss/lss.asp?doc=409491>, בשנת 2009 נבלם ניסיון לבטל את הפטור לבארים, משיקולים של פגיעה כלכלית בבעלי עסקים, וראו:

http://www.nola.com/politics/index.ssf/2009/06/house_rejects_smoking_ban2971.html, תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

⁹² ראו: NRS 202.2483(b), <http://www.leg.state.nv.us/NRS/NRS-202.html#NRS202Sec2483>, תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

⁹³ ראו: N.D. Cent. Code § 23-12-10, בשנת 2007 נבלם ניסיון לאסור עישון גם בבארים, וראו: <http://www.tobacco.org/news/241809.html>, תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

⁹⁴ ראו למשל: Margaret Gillerman, "Smoking Ban Puts Some Bars on Edge", http://www.stltoday.com/news/local/metro/article_aae7fc06-fa76-56e1-a818-77b4c2235bba.html, Kiah Collier, <http://www.gosanangelo.com/news/2010/dec/07/san-angelo-city-council-smoking-ban-changes-but>, באתר gosanangelo, "Smoking Remains Banned in All Taverns, Motion to Exempt Some Bars Fails 7-0", תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

⁹⁵ ראו באתר הפיקוח על הטבק של מדינת צפון-קרוליינה, <http://tobaccopreventionandcontrol.ncdhhs.gov/smokefreenc/faq.htm>; מנגד, ראו באתר העיתון Milford Daily News במדינת מסצ'וסטס, <http://www.milforddailynews.com/multimedia/documents/x150481599/Private-clubs-in-Milford-forced-to-ban-smoking>; באתר העיתון Anchorage Daily news במדינת אלסקה, <http://www.adn.com/2010/09/19/1462358/supreme-court-hears-private-club.html>

5. השוואה בין-לאומית

ארגון הבריאות העולמי, ה-WHO, מדווח דרך קבע על יישום צעדי ה-MPOWER הנזכרים לעיל לצמצום העישון ונזקיו במדינות העולם. להלן נציג מידע מתוך דוח הארגון לשנת 2009 ואתר ה-WHO⁹⁶ על הגנה מפני חשיפה לעישון משני ב-33 מדינות נבחרות. יצוין כי מאז פרסום הדוח חלו שינויים בחקיקה בנושא בכמה מדינות. שינויים אלו יוצגו להלן בפרק 5.1.

הממצאים העיקריים העולים מהטבלה:

- באוסטרליה, איטליה, אירלנד, בריטניה, ניו-זילנד, צרפת, קנדה וקרוואטיה יש איסור עישון מלא בכל המקומות הציבוריים, ברמה המדינתית והמקומית.
- המקומות שבהם שכיחות איסור העישון היא הרבה ביותר הם מתקני בריאות, מוסדות חינוך ותחבורה ציבורית.
- המקומות שבהם שכיחות איסור העישון היא הנמוכה ביותר הם מסעדות ובארים.
- ציות מלא לאיסור העישון נמצא באירלנד, בבריטניה ובניו-זילנד – מדינות שבהן איסור העישון גורף.

איסור עישון⁹⁷

מדינה	מתקני בריאות	מוסדות חינוך	מתקני ממשלה	משרדים	מסעדות ובארים	תחבורה ציבורית	רמת הציות ⁹⁸	יש תחומי שיפוט שבהם איסור העישון מלא ⁹⁹
אוסטריה		o						
אוסטרליה								✓
איטליה	*	*	*	*	*	*		
אירלנד	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	
ארגנטינה								
בולגריה		✓					3	
בלגיה	✓	✓	✓	✓	100		8	
בריטניה	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10	

⁹⁶ המחוקקים של מדינת קונטיקט, <http://www.cga.ct.gov/2006/rpt/2006-R-0439.htm>, ראו גם, באופן כללי, באתר בית ה-WHO, <http://www.who.int/tobacco/mpower/2009/en/index.html>; http://www.who.int/tobacco/mpower/2009/en_who_country_profiles_tobacco_epidemic_2009.doc

תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

⁹⁷ המידע נוגע לאיסורים גורפים על עישון במקומות סגורים. ייתכנו הגבלות חלקיות שאינן מוצגות בטבלה.

⁹⁸ הציון לרמת הציות עולה מ-0 עד 10.

⁹⁹ נוגע לתחומי שיפוט שבהם נאסר העישון בכל המקומות. ייתכנו תחומי שיפוט שבהן העישון נאסר חלקית והם אינם מוצגים בטבלה.

¹⁰⁰ רק במסעדות.

יש תחומי שיפוט שבהם איסור העישון מלא ⁹⁹	רמת הציות ⁹⁸	תחבורה ציבורית	מסעדות ובארים	משרדים	מתקני ממשלה	מוסדות חינוך	מתקני בריאות	מדינה
	6	✓		✓	✓			גרמניה
							✓	דנמרק
	6					✓	✓	דרום-אפריקה
			¹⁰¹			✓	✓	הולנד
								הונגריה
		✓						יוון
								יפן
						#		לטביה
		✓				#		מקסיקו
			✓					נורבגיה
	10	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ניו-זילנד
הונג-קונג								סין
	9					✓	✓	סלובניה
	8	✓				✓	✓	סלובקיה
	6		¹⁰¹	✓	✓	✓	✓	ספרד
								פולין
	7	✓		✓	✓	#	✓	פורטוגל
		✓	*	✓	✓	✓	✓	פינלנד
	4	✓			✓	#	✓	צ'כיה
		*	*	*	*	*	✓	צרפת
✓								קנדה
		*	*	*	*	✓	✓	קרואטיה
								רוסיה
							✓	שבדיה
✓								שווייץ

* מותרים אזורי עישון נפרדים, עם אורזר נפרד החוצה ולחץ אוויר נמוך מהאזורים הסובבים. ה-WHO מדגיש כי העמידה בדרישות אלו כמעט בלתי אפשרית מבחינה מעשית. לכן, בסיכום הממצאים החשבנו מצב זה כאיסור עישון מלא.
# לא כולל אוניברסיטאות.
° רק באוניברסיטאות.

¹⁰¹ כיום איסור העישון חל גם על מסעדות ועל בארים, וראו להלן פרק 5.1.

5.1. התפתחויות אחרונות

לאחרונה חלו כמה התפתחויות בנוגע לאיסור העישון בכמה מקומות בעולם, ובעיקר במקומות בילוי. רוב השינויים האלה משקפים את המגמה העולמית הכללית לאסור את העישון בכל המקומות הציבוריים, כמתחייב מאמנת ה-FCTC.

- באוקטובר 2010 נדחתה בבריטניה הצעת חוק שביקשה להתיר עישון בפאבים ובמועדונים פרטיים.¹⁰²
- בעבר אסר החוק בהולנד עישון רק במתקני בריאות ובמוסדות חינוך. ביולי 2008 נכנס לתוקפו חוק חדש שאוסר עישון גם בבתי-מלון, במועדונים, במסעדות ובבארים. בנובמבר 2010 הודיעה ממשלת הולנד כי בכוונתה לתקן את החוק ולהתיר עישון בבארים ששטחם פחות מ-70 מ"ר המופעלים על-ידי בעליהם בלבד, ללא עובדים.¹⁰³ שינוי זה נבע מהתנגדות רחבה של בעלי בארים קטנים, שהם רבים מהבארים בהולנד, להחלת איסור העישון על בארים ובתי-קפה קטנים ללא עובדים.¹⁰⁴ על-פי התיקון, יש להציב בכל באר שלט המודיע אם העישון במקום מותר או אסור. התיקון נתון בשלבי חקיקה.
- בתחילת 2011 נכנס לתוקפו חוק בספרד המוסיף לאיסור העישון במקומות ציבוריים איסור עישון במסעדות ובבארים. יצוין כי העישון בהם היה מותר מאז חקיקת החוקים האוסרים עישון במדינה בשנת 2006.¹⁰⁵
- ממשלת פורטוגל שוקלת כיום לאסור את העישון במסעדות, בבארים ובמועדוני לילה באמצעות תיקון לחוק האוסר עישון במקומות ציבוריים שנחקק בשנת 2008.¹⁰⁶
- בראשית פברואר השנה אסרה מועצת עיריית נוי-יורק, ברוב של 36 מול 12, את העישון גם במקומות ציבוריים פתוחים כגון פארקים, חופים וכיכרות ציבוריים.¹⁰⁷

---

¹⁰² ראו באתר בית הפרלמנט של בריטניה, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm101013/debtext/101013-0001.htm>, תאריך כניסה: 3 בפברואר 2011.

¹⁰³ ראו באתר בית-הנבחרים של הולנד, http://www.houseofrepresentatives.nl/dossiers/smoke_free_catering_industry.jsp, תאריך כניסה: 3 בפברואר 2011.

¹⁰⁴ מתוך אתר בית-הנבחרים של הולנד, http://www.houseofrepresentatives.nl/dossiers/smoke_free_catering_industry.jsp, תאריך כניסה: 1 בפברואר 2011.

¹⁰⁵ <http://www.thenews.com.pk/NewsDetail.aspx?ID=8542>, תאריך כניסה: 3 בפברואר 2011.

¹⁰⁶ <http://www.theportugalnews.com/cgi-bin/article.pl?id=1094-7>, תאריך כניסה: 3 בפברואר 2011.

¹⁰⁷ Javier C. Hernandez, "Smoking Ban for Beaches and Parks is Approved", *The New York Times*, February 2nd, 2011, <http://www.nytimes.com/2011/02/03/nyregion/03smoking.html>, תאריך כניסה: 3 בפברואר 2011.

